

АКТИВНІ МЕТОДИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗА УМОВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто питання впровадження активних методів екологічного виховання учнів молодшого шкільного віку за умов позашкільної освіти. Наведено результати дослідження ефективності використання комплексу активних бінарних методів екологічного виховання, як засобу формування у школярів початкових екологічних знань та елементів екологічної культури.

Ключові слова: освіта; позашкільна екологічна освіта; активні методи навчання; екологічна культура.

Проблема формування екологічної свідомості учнів у молодшому шкільному віці є одним із важливих завдань сучасної освіти. Екологічна свідомість є передумовою щодо суттєвих змін у взаємодії людини та природи. Більшість вражень і емоцій народжуються у дитинстві; підвалини формування поведінки особистості, її виховання закладаються також у ранньому віці, тому доцільно починати екологічну освіту саме з дитинства.

Питання змісту, форм екологічної освіти й виховання школярів розкрито в дослідженнях: В. Горова [4], С. Фоміна [9] та багатьох інших. Різноматність методів навчання і виховання описано у працях: С. Бугайової [1], О. Пометун [6], С. Рикун [8], В. Шорохової [10], Л. Пироженко, **К. Вітохіної** [2]. Теоретичні аспекти, пов'язані з визначенням сутності активних методів, їх класифікації, визначенням найпоширеніших і адекватних для розв'язання навчальних завдань набули висвітлення у публікаціях українських вчених: А. Мартинець [5], М. Скрипник, Л. Пироженко, О. Пометун [7] та ін.

Екологічне виховання учнів початкових класів у контексті позашкільної освіти має за мету не тільки подання відповідних знань, а й спрямованість на усвідомлення екологічної цінності природного середовища у єдності його з людиною. Дітям надаються знання у доступній для них формі, щоб спонукати до пізнання навколишнього середовища, розвивати і виховувати дитину. Діти молодшого шкільного віку сприймають оточуючий світ на емоційно-чуттєвому рівні, тому використання активних методів екологічного виховання школярів за умов позашкільної освіти є залишається актуальним питанням. Саме активні методи дають можливість зацікавити дитину та спрямувати її увагу. Вважаємо, що комбінування активних методів виховання забезпечують дитині емоційніший розвиток її власних здібностей.

Об'єктом дослідження є навчально-виховний процес учнів позашкільного освітнього закладу.

Предмет – питання використання активних методів екологічного виховання за умов позашкільної освіти.

Мета полягає у аналізі ефективності використання комплексу активних бінарних методів екологічного виховання за умов позашкільної освіти, як засобу формування у школярів початкових екологічних знань, безрежливого ставлення до довкілля та елементів екологічної культури. Мета досягається шляхом реалізації таких завдань:

- розкриття змісту поняття активні методи екологічного виховання;
- висвітлення результатів впровадження комплексу активних бінарних методів екологічного виховання у роботу екологічного гуртка.

Організація досліджень та вивчення питання застосування активних методів екологічного виховання школярів у системі позашкільної освіти проходила у такі етапи:

- пошуково-аналітичний етап: дослідження та аналіз активних методів навчання; визначення оптимальних активних методів та поєднання їх між собою, тобто комплексне використання;
- організаційний етап: розробка змісту занять з використанням комплексу активних бінарних методів екологічного виховання; розробка тестів для перевірки засвоєння матеріалу; визначення критеріїв оцінки знань;
- експериментальний етап: проведення занять та оціночного тестування з перевірки повноти знань; проведення творчих завдань для якісного визначення ставлення учнів до довкілля;
- заключний етап: обґрунтування впровадження активних методів у систему позашкільної освіти.

На організаційному етапі розроблено зміст занять з використанням активних бінарних методів. На експериментальному етапі було проведено заняття з використанням комплексу активних бінарних методів виховання, а саме: «метод ігрової діяльності + метод художньої діяльності», «метод ігрової діяльності + метод музичного сприйняття», «метод музичного

сприйняття + метод художньої діяльності», «експериментально дослідницький метод + метод проєктів». Комбінацію активних бінарних методів екологічного виховання подано на рис. 1.

Використання комплексу бінарних методів у поєднанні з оновленим змістом занять, під час яких учні ознайомлювались зі світом живої та неживої природи, з природою рідного краю; вчилися вести спостереження за об'єктами довкілля, виконувати досліди, підтвердив вихідну гіпотезу щодо підвищення мотиваційного компоненту навчально-вихованого процесу молодших школярів.

Головною метою занять було навчити дітей застосовувати отримані знання у повсякденному житті, засвоїти правила поведінки в природі; формувати дбайливе ставлення до навколишнього середовища та розвивати основи екологічної культури.

Для перевірки засвоєння (повноти) знань на заняттях екологічного гуртка позашкільного навчального закладу було розроблено вступні та контрольні тести, також діти отримували творче завдання (аналіз продуктів творчої діяльності дитини [3]), аналіз якого визначалося ставлення до довкілля та мотивацію до вивчення природи. Тести входять до змісту занять. Творче завдання учні отримали після проведених занять.

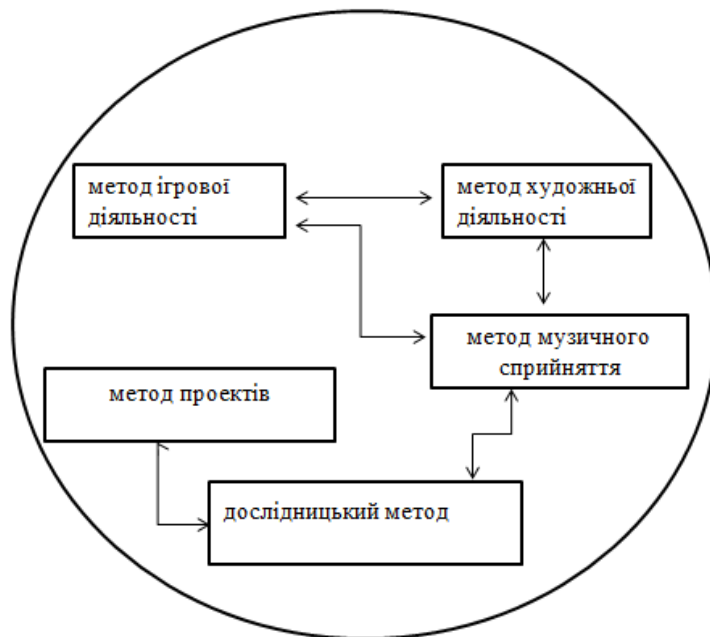

Рис. 1. Комплекс активних бінарних методів виховання

Після проведення експерименту було отримано та проаналізовано групу даних. Результати вступного та заключного контролю знань подано на прикладі занять з тем: «Рослинний світ міста. Зелені друзі – рос-

лини»; «Сонце та його значення для життя на Землі». На рис. 2–3 подано динаміку зміни якості знань з означених тем.

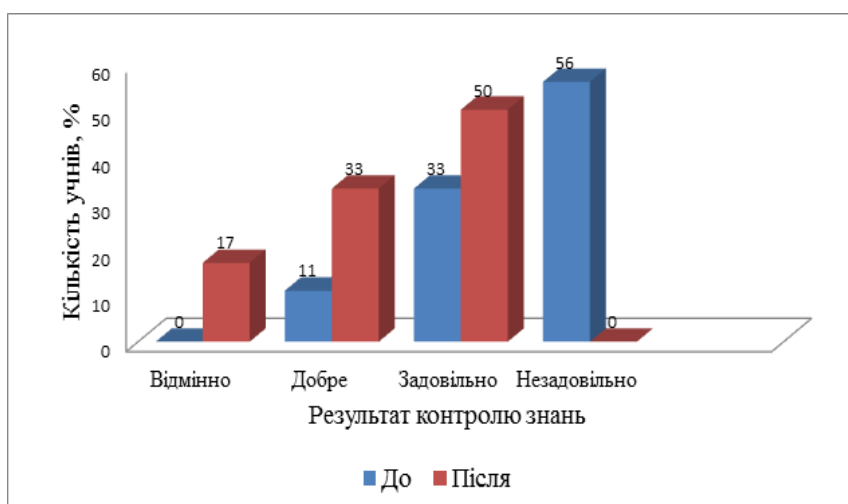
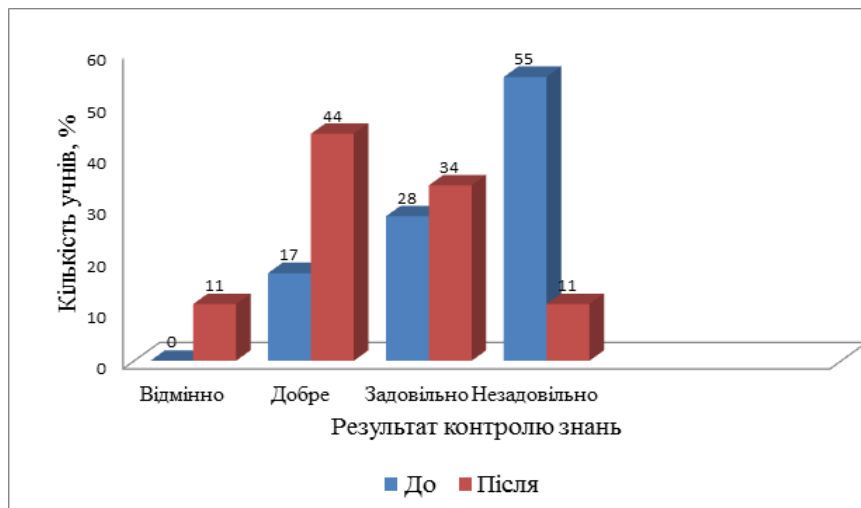

Рис. 2. Динаміка зміни якості знань в результаті проведення заняття з теми «Рослинний світ міста. Зелені друзі – рослини, що нас оточують»

Рис. 3. Динаміка зміни якості знань в результаті проведення заняття з теми «Сонце та його значення для життя на Землі»

Результати тестування щодо перевірки ефективності засвоєння курсу екологічного гуртка із застосуванням комплексу активних бінарних методів навчання показали, що під час заключного контролю якості знань, а саме їх повноти, відсоток учнів з «незадовільною» оцінкою зменшився з 59 % до 9 %. Кількість опитуваних із «задовільною» оцінкою збільшилась з 31 % до 45 %, кількість учнів з оцінкою «добре» після контрольного опитування становила 38 %, що на 28% більше,

ніж під час вступного тесту, оцінку «відмінно» до вивчення матеріалу жоден учень не отримав, після вивчення тем оцінку «відмінно» отримали приблизно 8 % учнів. Аналіз продуктів творчої діяльності учнів засвідчив, що 90 % мають позитивне відношення до природи та налаштовані на вивчення поставлених питань. Загальні результати вступного та заключного тестування знань з усіх тем подано на рис. 4.

Рис. 4. Загальні результати вступного та заключного тестування знань

Отже, дослідження показали, що впровадження комплексу активних бінарних методів екологічного виховання, а саме: «метод ігрової діяльності + метод художньої діяльності», «метод ігрової діяльності + метод музичного сприйняття», «метод музичного сприйняття + метод художньої діяльності», «експериментально дослідницький метод + метод проектів» активних методів навчання у роботу екологічного гуртка є

ефективним та дозволяє формувати основи екологічних знань, сприяє набуттю навичок екологічно спрямованої поведінки на захист природи, виховує відповідальність за збереження довкілля, а головне розвиває у вихованців духовно-етичні цінності, сприяє формуванню екологічної свідомості та елементів екологічної культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бугайова С. Екологічний дослідницький проект як один із засобів екологічного виховання молоді [Електронний ресурс] / С. Бугайова // [Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної інтернет – конференції] / Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД. – 2013. – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1862>.

2. Вітохіна К. В. Формування екологічної культури особистості як один із стратегічних напрямків розвитку сучасної системи освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com /10_NPE_2011/Ecologia/ 5_83097.doc.htm.
3. Венгер А. Л. Психологические рисуночные тесты / А. Л. Венгер. – Москва : Владос-Пресс, 2006. – 160 с.
4. Горова В. І. Інтерактивні технології навчання – методи підвищення ефективності навчального процесу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/3193/29-32.pdf?sequence=1>.
5. Мартинєць Л. А. Проектна діяльність – перспективна технологія ХХІ століття в сучасній українській школі / Л. А. Мартинєць // Інноваційні процеси у професійній підготовці педагогічних працівників та підвищення їх кваліфікації : матеріали Всеукраїн. наук.-практ. конф., 16 квітня 2009 р., м. Донецьк. – Донецьк, 2009. – С. 404–412.
6. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / наук.-метод. посібник // О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К. : АСК., 2006.
7. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : [науково-методичний посібник] / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко // За ред. О. І. Пометун. – К. : Видавництво А. С. К. , 2004. – 192 с. – ISBN 966-8291-48-4.
8. Рикун С. О. Формування відповідального ставлення до природи засобами екскурсійної діяльності [Електронний ресурс] / С. О. Рикун. – Режим доступу: http://tourlib.net/statii_ukr/rykun.htm.
9. Фоміна С. І. Формування екологічної культури учнів V-VI класів у процесі вивчення інтегративного курсу «Навоколишній світ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/3484/1/186.pdf>.
10. Шорохова В. Класифікація методів екологічного виховання молодших школярів [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ITGWWHNY1-EJ:www.ippo.org.ua/files/%25D0%25BD%25D0%25BE%25D0%25B2%25D0%25B8%25D0%25BD%25D0%25B8/%25D0%259E%25D0%25A1%25D0%25A2%25D0%2590%25D0%259D%25D0%259D%25D0%2586_%25D0%259D%25D0%259E%25D0%2592%25D0%2598%25D0%259D%25D0%2598_2011/0130/1.ppt+&cd=1&hl=en&ct=clnk.

Митрясова Е. П., Озерянская А. В., *Черноморский государственный университет имени Петра Могилы, г. Николаев, Украина*

АКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ В УСЛОВИЯХ ВНЕШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье рассмотрены вопросы внедрения активных методов экологического воспитания учащихся младшего школьного возраста в условиях внешкольного образования. Приведены результаты эффективности использования комплекса активных бинарных методов экологического воспитания, как средства формирования у школьников основ экологических знаний и элементов экологической культуры.

Ключевые слова: образование; внешкольное экологическое образование; активные методы обучения; экологическая культура.

Mitriasova O. P., Ozerianska A. V., *Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolaiv, Ukraine*

ACTIVE METHODS OF ECOLOGICAL EDUCATION FOR ELEMENTARY STUDENTS IN THE CONDITIONS OF NON-FORMAL EDUCATION

The article deals with the issue of introduction of active methods of ecological education of primary school children in conditions extracurricular education. Submitted results of the study efficiency of complex active binary methods of environmental education as a means of formation of students' primary environmental knowledge and elements of ecological culture.

Key words: education; extracurricular environmental education; active learning methods; ecological culture.

Рецензенти: *Лебідь С. Г., канд. пед. наук, доцент;
Ярошенко Н. Г., директор МСЮ*

© Митрясова О. П., Озерянська А. В., 2015

Дата надходження статті до редколегії 18.03.2015